

nostres Richs hòmens --- e quan Nós haguem parlat ab ells enviam missatge a *Elx* --- que-ns enviassen 2 o 3 sarrahins dels bons de la vila --- ells enviaren-nos Mahomet Avingàlip ab un altre, e --- saludaren-nos --- per l'aljama de *Elx*, e Nós dixem-los que venim en aquesta terra --- que-ls conquerim e muyren a espaa; e aqels qui-s volran metre en nostra mercè, que la-ls hajan --- e Nós dixem a --- Mahomet --- Nós dar-li-híem la heretat que ell havia en *Helx* --- e-l dia que Nós hi-riem en *Elx* ---».

Després: «dixeren que-ns darien la torre, per nom, de *Calaborra*, e farien --- ses cartes ---» (cap. 415-418, Ag., pp. 425-429); «--- que anàssem a *Helx* --- que passassen per *Helx* --- e dixem-los que a raó més se tenia *Helx* que Múrcia però car cuylia més pa que Múrcia ---» (§ 419, p. 429); «la torre de Calahorre, qu'és lo pus fort loch de *Helx*» (§ 421, 430); «lexam en *Elx* N'Asstruch Bonsenyor, que-ns aduxés las cartes feytes entre Nós e-ls sarrahins d'*Elx*» (§ 421, 430).

Muntaner: «lo rey de Castella parlà --- ab lo rey d'Aragó, e dix-li --- la conquesta vostra és Alacant, *Elx*, Vall d'Elda ---» (§ 12, Casac. i, 37.4); «*Elxe*, Bof., p. 26); «l'infant Pere --- talà e afogà tota la horta d'Alacant e Nompot e Adgost; e puis talà *Elx*, e la vall d'Ella», «lo Rey --- pres lo castell e la vila d'Alacant e *Elx* --- e Múrcia --- e poblà-la tota de catalans, e axí mateix Oriola e *Elx*, e Alacant e ---» (16, 44.26, 45.24); «--- liurà a son gendre, l'infant En Manuel *Elx*, vall d'Ella e ---» (§ 46.4, passatges en els quals Bof. dóna també la llició *Elx*). Cròn. de Pere III: «--- acort fo aytal, que, en esmena dels dits lochs de Borriana, de Castelló e de Liria, fossen donats al Infant Don Johan los lochs de *Elg* [*Elx* ms. C; Bof. *Ellich*] e de Crivillé, que tenia l'infant En R. Berenguer ---» (§ 95, Pagès, p. 91.60).

1303: *Elche* (bis, p.p. Gz. Soler, *BABL* III, 306); 1306 i en dos docs. de 1307, id. (ib., 227, 361, 362); 1310: *Elix* (bis) (id. id., 494); 1310: *Eltx* (id. id., 496); 1315: *Elch* (diverses vegades: *CoDoACA* XII, 279); 1315: *Eltx* (en dos docs: *CoDoACA* XII, 286; xxxix, 119); 1331: «tot lo poder del Rey de Granada --- hajan preses --- Guardamar e molts altres lochs e alqueries en les hortes d'Oriola e de *Elchge* ---» (MiretS, *TemplH.*, 405); 1453: *Elech* en una carta de persona del país (Martorell, *Epistolari N. Cl.* IX, 99.16). S. XVI: *Elig* (*Nov. Ardits* I, 385); 1629: id. (*El Archivo* IV, 105). En textos gallecs i castellans. Mj. S. XIII: *Elche* en tres *Cantigas d'Alf. el Savi* (gloss. Mettmann). C. 1774: *Elche* amb bibliografia de Lz.Vargas I, 78. Dóna altres dades útils sobretot històriques més que lingüístiques, P. Ibarra Ruiz. *Elche*: Materiales para su Historia, n.º 253 + 43 pp., Cuenca 1926.

AUTORS ÀRABICS. *Ālš* (= *ēlš*) en l'Edrissí (segons Saavedra, *Edr.*, p. 45 i Ubieto, 109); id. en el Himyarí, 39 (1300-1461). H. Perès, *Mél Gaudefroy-D.*, El Caire 1938, 22-39); i en Ibn-Said (Alemany, *Geogr.*, p. 143). *Yeles* en Yaqut (c. 1400, I, 836).

ANTIGUITAT. Pomponius Mela situa les ciutats de *Ilici* i *Lucentum* allí on comença el golf de *Ilici* (II, 93). Plini menciona a la regió costera la *colonia*

inmunis ILICI (II, 19). I en altre passatge (XIII, 20) parla d'un bosc de palmeres, hispànic, on no maduren els dàtils, referint-se potser al d'*Elx* (Caro Baroja, *Los Pueblos de Esp.*, p. 154); també per Plini sabem que els *Icositani* eren *contributi de Ilici* (III, 19) per tant hem de creure —mal que no tots els erudits estiguin d'acord— que amb aquests *Icositani* es refereix a *Agost*, i amb *ILICI* és evident que torna a parlar d'*Elx*.

En fi la situació de *Ilici* a *Elx* està assegurada en l'Itinerari Antoní i en el Geògraf de Ravenna, per les distàncies que hi compten, des de *Cartago Nova*, *Aspis* i *Valentia*. Aviat es convertí al cristianisme: El Papa Hormisdas († 523) ja escrivia una carta al bisbe Ioannes d'*Elx*. I els bisbes *Ilicitani* figuren en tots i cada un dels concilis IV i següents de Toledo fins al S. VII; en el VII, a. 693, figura *Oppa, Ilicitanus episcopus*. És completament incerta la situació d'una *Ecclesia Elotana* d'alguns concilis (Tovar, p. 200) i crec que s'ha de descartar que es tracti de la d'*Elx*. Altrament el gentilici *illicitani* està ben documentat en inscripcions llatines. En monedes ibero-llatines figura la *C[ivitas] I[ulua] I[lici] Augusta* (*Monumenta Li. Iber.* 98.87).

En autors grecs. Potser la dada més antiga de totes segons Diodor de Sicília (c. 200 a.C.) Amílcar Barca assetjà en l'a. 229 a.C. una ciutat dita *Ἐλιχη*, anant-hi des d'*Akra Leuke* (que hom identifica amb *Lucentum* = *Alacant*), però havent-hi acudit el rei autòcton l'obligà a fugir; i llavors Amílcar morí en travessar un gros riu, que Schulten (*Iber. Landeskunde*, 319) identifica amb el Vinalopó. Val a dir que hi ha controvèrsia en la identificació tant d'aquella ciutat com en la d'*Akra Leuke*. Però per raons lingüístiques ens inclinem a donar per fermes la identificació d'*Akra Leuke* (pròpiament 'cap blanc' en grec) amb *LEUKANTO* > *Alacant*, de *Helice* amb *Elx* i dels *Icositani* amb la gent d'*Agost*.

Ptolemeu dóna *Ιλιχίς* com a ciutat contestana (II, 6.61). I en la costa *contestana* cita *Ἰλλικυτανὸς λιμῆν*, o sigui 'el port d'*Elx*' (II, 6.14). Encara que K. Müller en l'ed. de Ptolemeu (I, 151a) i el P. Fita (*BRAH* xxxvii, 95) hi trobaven algun escrúpol, no negaven que fos Santa Pola, com sembla evident. Quant a la situació exacta de *Ilici*, s'ha dubtat entre dos llocs del terme d'*Elx*, però sembla que els vots van inclinant-se cada cop més per *L'Alcúdia*, 2 k. al S. de la ciutat, que és on van trobar l'a. 1897 la magistral *Dama d'Elx*, adquirida pel Museu del Louvre.

Resten bàsiques per a aquests fets i identificacions les obres de J. A. Mayans i Siscar, *Ilici*, 1771 (reeditat fa poc per la Univ. d'Alacant i el municipi d'*Elx*). Schulten (*Iber. Landeskunde* i *Fontes Hisp. Ant.* III, 10-11), García Bellido (*La España del S. I, según P. Mela y Plinio*, 1947, i *Fenicios y Cartagineses en Occidente*, 1942); molt ric en dades i fets concrets Tovar, *Iber. Landeskunde* III (vol. 2, pp. 198-201 i 31).

HOMÒNIMS I PARÒNIMS. (2) *Elche de la Sierra* p. j. de Yeste, prov. Albacete. De forma ja més diferent i d'identitat etimològica molt discutible són (3)